

לבוש הראוי לתפילה

הקדמה:

נאמר בתהלים (כ"ב): 'השתחוּו לה' בהדרת קודש', ולמדו רבותינו מכאן שיש לעמוד בתפילה בבגדים נאים ומהודרים, כיאה לעומד בפני מלך מלכי המלכים. עוד אמרו חכמים, שהתפלה היא במקום קרבן, ועל כן נכון שהמתפלל יהיה לבוש מלבושים נאים מיוחדים כמו בגדי כהונה, וכך תעלה תפילתו לריח ניחוח לפני ה' יתברך.

שאלה: האם חיילים הלבושים בסרבלי עבודה מונתמים רשאים לעמוד כך לתפילה? האם מותר לחייל להתפלל כשהוא לבוש בבגדי ספורט קצרים?

א. תפילה בבגדים מכובדים

במספר מקומות בגמרא למדנו חיוב לעמוד בתפילה בלבוש מכובד:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ל עמוד ב:

'השתחוּו לה' בהדרת קדש'... 'הדרת' ממש, כי הא דרב יהודה הוה מציין נפשיה והדר מצלי (כפי שרב יהודה היה מקשט עצמו קודם שיתפלל).

תלמוד בבלי מסכת שבת דף י עמוד א:

רבא בר רב הונא רמי פוזמקי ומצלי (נותן אנפילאות [גרביים] חשובים ברגליו, ואז מתפלל. רש"י), אמר: 'הכון לקראת אלהיך ישראל'... אמר רב אשי: חזינא ליה (ראיתי את) לרב כהנא, כי איכא צערא בעלמא (כאשר יש צער בעולם) - שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי (הוריד את המעיל העליון קודם התפילה, והניח את ידיו זו על גב זו בתפילתו). אמר: כעבדא קמי מריה (כעבד לפני רבו). כי איכא שלמא (כאשר יש שלום בעולם) - לביש ומתכסי ומתעטף ומצלי (התפלל בעודו מעוטף בבגד עליון), אמר: 'הכון לקראת אלהיך ישראל'.

וכן נפסק להלכה:

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ה הלכה ה:

תקון המלבושים (לפני התפילה) כיצד, מתקן מלבושיו תחלה ומציין עצמו ומהדר, שנאמר: 'השתחוּו לה' בהדרת קדש'.

ב. תפילה בבגדים שאינם מכובדים

התוספות הוכיחו מדברי הגמרא בשבת:

תוספות מסכת שבת דף י עמוד א:

רמי פוזמקי - מכאן יש להוכיח שאין להתפלל יחף אלא בט' באב ויום כיפור.

❖ **כיצד מוכיחים התוספות שישנו איסור להתפלל יחף? עיין בלשון רש"י (ד"ה פוזמקי) שהובאה בפרק הקודם, האם גם לשיטתו יש ראייה לכך מסוגיא זו?**

וכן כתבו הגהות מיימוני, והביאו ראייה אחרת לדבר:

הגהות מיימוניות הלכות תפילה פרק ה הלכה ה אות ט:

וכן אסור לילך לבית הכנסת בלא מנעלים, דאמרין בחגיגה: 'לאו אורח ארעא (אין זה דרך ארץ) לגלויי כרעיה קמיה רביה (לגלות את רגליו לפני רבו)'.

מאידך, כתב הרמב"ם:

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ה הלכה ה:

ולא יעמוד בתפלה באפונדתו (אזור (חגורה) חלול שמשימין בו מעות ואיננו דרך כבוד לעמוד כן לפני השם יתברך. משנה ברורה סימן צא ס"ק יא), ולא בראש מגולה, ולא ברגלים מגולות, **אם דרך אנשי המקום** שלא יעמדו בפני הגדולים אלא בבתי הרגלים.

❖ **האם ישנה מחלוקת בין הרמב"ם לתוספות?**

❖ **מהיכן למד הרמב"ם שישנו איסור להתפלל באפונדתו (בגד שאינו מכובד)?**

הב"ח כתב שישנה מחלוקת בין הרמב"ם לתוספות והגהות מיימוני:

ב"ח אורח חיים סימן צא:

ונראה דלא כתבו (התוספות) כך אלא להוציא ממקצת מדינות שמתפללין יחף, ולכך אמר דלאו שפיר עבדי (שלא טוב הם עושים), שהרי אפילו כשנועל מנעליו הקפיד דרמי פוזמקי (ללבוש גרביים) ומצלי, כל שכן דאסור ביחף... אבל רבינו (הטור) לא נראה לו לאסור במדינות שנוהגין להתפלל יחף כיון שכך נוהגין לעמוד לפני גדולים, ולכך הביא דברי הרמב"ם שאינו אסור אלא במקום שאין עומדין יחף לפני הגדולים, דלא כמו שכתבו התוספות לאסור בסתם.

מאידך, הברכי יוסף הביא ראייה לדברי הרמב"ם וכתב שאף התוספות מודים לדבריו:

ברכי יוסף אורח חיים סימן צא ס"ק ה:

ונראה דנפקא להו להרמב"ם וסיעתיה, לחלק כן (שאינו אסור לעמוד יחף בתפילה, אלא במקום שאין מקובל לעמוד כך בפני גדולים), משום דממאי דאמרי (ממה שאמרו): רבה בר רב הונא רמי פוזמקי ומצלי, משמע שאין להתפלל יחף... ואילו בפרק ג דמגילה תנן: האומר בסנדל אינו עובר (לפני התיבה, להיות שליח ציבור) אף יחף לא יעבור. ומשמע דהא יחף עובר... אלמא דיחף שפיר דמי לעבור לפני התיבה, וכל שכן להתפלל (כשאינו משמש שליח ציבור). ומשום הכי סבר הרמב"ם דהא מילתא תליא (שהדבר תלוי ומשתנה) לפי המקומות, דאתרא דאיכא קפיידא למיקם (שבמקום שיש קפיידא לעמוד) יחף לפני מי שגדול, הכי נמי איכא קפיידא להתפלל יחף, אבל במקום דרובן יחפין, או ליכא קפיידא לעמוד לפני גדולים יחף, הכי נמי יכול להתפלל ברגלים מגולות... ומתוך מה שכתבתי יראה דגם להגהות מיימוני ולתוספות שכתבו דבריהם בסתם, אזלי ומוזדו (הולכים ומוזדים) דבמקום דדרכן שלא לכסות רגליהם לפני הגדולים, שפיר דמי להתפלל נמי ברגלים מגולות.

'והגית בו' - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

אבל לתפלה - צריך הוא להראות את עצמו כעומד לפני המלך ולעמוד באימה, אבל קריאת שמע אינו מדבר לפני המלך.

❖ **חשוב, מה הדין כשאין ברשותו חולצה, האם יתפלל בלא חולצה או עדיף שלא יתפלל כלל?**

וכך פסק הרמב"ם:

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ד הלכה ז:

כיסוי הערוה כיצד, אף על פי שכסה ערותו כדרך שמכסין לקריאת שמע לא יתפלל עד שיכסה את לבו, ואם לא כסה לבו או שנאנס ואין לו במה יכסה הואיל וכסה ערותו והתפלל יצא, **ולתחלה לא יעשה.**

וכן פסק השולחן ערוך:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן צא סעיף א:

היתה טלית חגורה על מתניו לכסותו ממתניו ולמטה, אסור להתפלל עד שיכסה לבו; ואם לא כסה את לבו, או שנאנס ואין לו במה יתכסה, הואיל וכסה ערותו והתפלל, יצא.

נחלקו האחרונים האם ניתן להתפלל בלא חולצה כשאין ברשותו חולצה כלל. הביאור הלכה דייק מלשון הרמב"ם:

ביאור הלכה סימן צא סעיף א:

יצא - עיין בהרמב"ם דמסיים 'ולתחלה לא יעשה', ונדחקו בביאורו, ונראה לי להשמיענו למי שנאנס ואין לו במה לכסות **דלתחלה מוטב שלא יתפלל כלל.**

כך החיים כתב:

כך החיים סימן צא ס"ק ג:

ומשמע מדבריו (של הרמב"ם) דאו או קתני, או דיעבד או **שאינו לו במה להתכסות דיעשה לכתחלה, דכיוון דאנוס הוא חשוב דיעבד**, ומה שכתב 'ולתחלה לא יעשה כן' - על מי שאפשר לו למצוא בנקל (בקלות).

❖ **במה נחלקו הביאור הלכה והכף החיים?**

❖ **כיצד דייקו את דבריהם מלשון הרמב"ם?**

ד. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו תורת המחנה פרק ח תשובה א:

- יש להקפיד לעמוד בתפילה באופן מכובד, כראוי לעומד לפני המלך, על כן אין להתפלל אלא בלבוש מלא המכסה את כל גופו, וכמו כן יש להימנע מלהתפלל כשהוא לבוש בגדי עבודה מלוכלכים או בגדי שינה פשוטים, שהרי אין דרך לקבל אורחים חשובים באופן זה.
- אולם ניתן להקל במקום שאין מדקדקים כל כך בלבושם, ובמיוחד במקום דחק שהחלפת הבגדים משבשת את פעילותם, לפיכך רשאים חיילים להתפלל בסרבלי עבודה וכד', ובלבד שיהיה גופם מכוסה כראוי.
- אף במקום דחק אין היתר להתפלל ללא חולצה, ויש אומרים שאפילו אם בשל כך יימנע מלהתפלל.

השולחן ערוך (אורח חיים סימן צא סעיף ה) פסק כדברי הרמב"ם, והוסיף המשנה ברורה:

משנה ברורה סימן צא ס"ק יג:

בארצות החמין מאוד שעומדים שם גם כן בפני גדולים יחף - אין לחוש אפילו הבגדים קצרים ונראין הרגלים.

והעלה מכר הגר"ע יוסף:

שו"ת יחווה דעת חלק ד סימן ח:

וההולך במכנסים קצרות, כמו שנוהגים בקיבוצים, לא ישמש כשליח צבור, אבל יחיד המתפלל לעצמו מותר, ובלבד שיטול ידיו לפני התפלה, ויזהר שלא יגע ברגליו בשעת התפלה.

אך בספר פסקי תשובות סייג, שראוי להחמיר בדבר:

פסקי תשובות אורח חיים סימן צא אות ג:

אם כן, באלו אשר הורגלו מנערום ללכת ללא חליפה וכובע, ואף בעת עמדם לפני אנשים חשובים אין מקפידים בכך, אין בידינו למחות כשמתפללים ללא חליפה וכובע, ואפילו ללא גרביים במקומות שנוהגים ללכת כך בימות הקיץ ואף עומדים כן בפני גדולים, וכן בשרוולים קצרים ואף במכנסיים קצרות, זולת כשניגשים לפני העמוד כש"ץ שצריכים להתעטף כהוגן וכן בעלייתם לתורה. אולם ראוי לכל מי שיש בקרבו ריח תורה שימנע עצמו מלהתפלל כן... ובפרט כי גם כיום שמנהג הרחוב אינו מורגל ללכת יום יום בחליפה וכובע, מכל מקום כשיעמוד אדם בפגישה לפני איש נכבד מאד כמלך או בעת שמחת נישואי צאצאיו וכדו' יתהדר בחליפה ולפעמים אף בכובע, ובדאי שיקפיד על פוזמקאות, ולכן אפשר שאף מדינא חייב בזה מדין 'הכון', דעל אחת כמה וכמה כשהולך לעמוד לפני אדון כל הארץ יתברך שמו.

במקום דחק הכנת הלבוש לתפילה, ואם אינו יכול להדר בלבשו, יתפלל כל עוד שגופו מכוסה:

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ה הלכה א:

שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותן, **ואם היה דחוק או נאנס או שעבר ולא עשה אותן אין מעכבין**, ואלו הן: עמידה, ונוכח המקדש, ותקון הגוף, **ותקון המלבושים**, ותקון המקום, והשווית הקול, והכריעה, והשתחויה.

ג. תפילה ללא חולצה

נאמר בגמרא:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כד עמוד ב:

אמר רב הונא: היתה טליתו חגורה לו על מתניו - מותר לקרות קריאת שמע. תניא נמי הכי: היתה טליתו, של בגד ושל עור ושל שק, חגורה על מתניו - מותר לקרות קריאת שמע; **אבל לתפלה - עד שיכסה את לבו.**

רש"י פירש:

רש"י מסכת ברכות דף כד עמוד ב:

היתה טליתו חגורה על מתניו - לכסותו ממתניו ולמטה, אף על פי שממתניו ולמעלה הוא ערום - קורא קריאת שמע.

'והגית בו' - דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל. יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית. מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה, סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן. כתיבה ועריכה: רב"ט במיל' ר' רועי אלמלם.

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה), סרקו את הקוד:

